

SPIS TREŚCI

WSTĘP	13
Gospodarowanie przestrzenią	13
Urbanistyka	13
Zakres pojęcia gospodarka przestrzenna	14
Urbanista	15
Charakter podręcznika	17
Rozdział I	
ŚRODOWISKO ZAMIESZKANIA	19
1. Środowisko	19
Środowisko — ujęcie systemowe	19
Środowisko człowieka	21
Środowisko zbudowane — środowisko zamieszkania	22
Świadomość egzystencjalna człowieka	24
Ochrona środowiska	25
Środowisko dobrem publicznym	26
2. Miejsca w środowisku zamieszkania	26
Istota miejsca	26
Organizacja miejsc w przestrzeni	27
Tożsamość miejsc	29
Dom	31
Miejsce pracy	32
Świątynia	34
Cmentarz	35
3. Kształtowanie i wykorzystywanie przestrzeni	38
Wymiar przestrzeni	38
Znaczenie słowa przestrzeń	40
Doświadczenie przestrzeni	40
Odwzorowanie planimetryczne przestrzeni	41
Odwzorowanie perspektywiczne przestrzeni	43
Odwzorowanie czasoprzestrzenne	44
Odwzorowanie intencjonalne przestrzeni	44
Rozdział II	
MIASTO I JEGO STRUKTURA PRZESTRZENNA	47
1. Miasta europejskie	47
Specyfika miasta europejskiego	47
Geneza europejskiego miasta ery przedindustrialnej	49
Industrializacja w rozwoju miast	50

Tożsamość miast europejskich	51
Komunikacja w miastach	52
Osiedla mieszkaniowe	53
Miasta małe i średniej wielkości	56
Metropolie europejskie	58
2. Definicja miasta i jego struktury przestrzennej	60
Miasto jako organizm żywy	60
Miasto jako jednostka osadnicza	62
Prawna struktura miasta	64
Funkcjonalna struktura miasta	65
Odczytywanie w przestrzeni miasta struktur społecznych	68
Fizjonomia miasta	73
3. Struktura przestrzenna Helsinek	80
Historia miasta	80
Administracyjne znaczenie Helsinek	81
Centrum i śródmieście Helsinek	82
Strefa pozaśródmiejska	84
Struktura społeczna w przestrzennym zagospodarowaniu Helsinek	85
Struktura fizjonomiczna Helsinek	87
Rozdział III	
ROZWÓJ STRUKTUR OSADNICZYCH	91
1. Urbanizacja	91
Proces urbanizacji	91
Cechy i różnorodność urbanizacji	95
2. Suburbanizacja	97
Cechy procesu suburbanizacji	97
Przyczyny suburbanizacji	99
Suburbanizacja w Stanach Zjednoczonych	100
Suburbanizacja w Europie	101
Suburbanizacja w Polsce	104
3. Dezurbanizacja	106
Różne ujęcie procesu dezurbanizacji	106
Dezurbanizacja form zagospodarowania i kierunki jej rozwoju	107
Negatywne skutki dezurbanizacji zagospodarowania	112
Rozdział IV	
ROZWÓJ W ŚRODOWISKU ZAMIESZKANIA I PRAWA ROZWOJU	115
1. Właściwości rozwoju struktur przestrzennych	115
Rozwój	115
Rozwój struktur wielokrotnie złożonych	116
Cechy i organizacja struktur przestrzennych	117
Ląd w przestrzeni	117
Rozwój struktur przestrzennych	118
2. Rozwój ilościowy i jakościowy	119
Rozwój ilościowy	119
Rozwój jakościowy	119
3. Rozwój spontaniczny i kreowany	120
Współzależność rozwoju spontanicznego i kreowanego	120
Pytania i kryteria istotne w rozwoju struktur budowlanych	122
4. Rozwój zrównoważony	124
Motywy i kierunki rozwoju zrównoważonego	124
Kierunek zrównoważonego rozwoju w Polsce	126
Program trwałego i harmonijnego rozwoju – przykład miasta Malmö	129

5. Naturalne prawa rządzące rozwojem	139
Prawo otwartości systemu	139
Prawo koncentracji	143
Prawo nierównomierności rozwoju podsystemów	148
Prawo minimalizacji wysiłku	151
Prawo sukcesji	153
Prawo dyfuzji zagospodarowania	155
Inne prawa rozwoju	157

Rozdział V

POLITYKA PRZESTRZENNA W ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA ŚRODOWISKA

ZAMIESZKANIA	159
1. Zakres i instrumenty polityki przestrzennej	159
Istotne cechy polityki	159
Tworzenie prawa miejscowego	159
Inwestycje komunalne	160
Gospodarka nieruchomościami	160
Lokalne podatki i opłaty	161
Marketing urbanistyczny	161
Okresowe oceny stanu zagospodarowania	162
2. Definicja polityki przestrzennej	162
3. Cechy polityki przestrzennej realizowanej w Polsce	164
Założenia systemowe polityki przestrzennej	164
Dalekowzroczność polityki przestrzennej	166
4. Strategia rozwoju gminy	167
Pytania stawiane w strategii rozwoju	167
Zakres celów w strategii rozwoju	167
Wyzwania strategiczne	168
5. Berlin — przykład polityki przestrzennej w dziejach miasta	170
Polityka przestrzenna nazistowskich Niemiec w Berlinie	170
Polityka przestrzenna Berlina po zakończeniu wojny	172
Polityka przestrzenna w podzielonym Berlinie	173
Polityka przestrzenna w połączonym Berlinie	175

Rozdział VI

PLANOWANIE PRZESTRZENNE	179
1. Planowanie jako działanie kreowane	179
Cechy i zakres planowania	179
Planowanie instytucjonalne	180
Wizja i cele w planowaniu	181
2. Planowanie struktur fizycznych	181
Zakres planowania przestrzennego	181
Planowanie antycypacyjne — wizjonerskie	183
Planowanie śledzące regulująco-konserwujące	184
Planowanie śledząco-operacyjne	184
Planowanie jako proces ciągły	185
Planowanie antycypacyjne wskazujące kierunki rozwoju przestrzennego regionu metropolitalnego Helsinek	185
Powiązania transgraniczne w rozwoju miast w Regionie Öresund	200
3. Przesłanki teoretyczne kształtowania skutecznych systemów planowania	208
Teoretyczne zasady skutecznego planowania	208
Serowanie rozwojem przestrzennym	209
4. Typy aktorów planowania	211
Aktor planowania przestrzennego	211
Rodzaje aktorów planowania przestrzennego	211

5. Planowanie przestrzenne w krajach Europy Zachodniej	214
Podstawy zachodnioeuropejskiego planowania przestrzennego	214
Zakres ustaleń wiążących w planach zagospodarowania przestrzennego	215
Prawodawstwo planistyczne	216
Planowanie wspomagające	217
6. System planowania przestrzennego w Polsce	217
Ustawowe podstawy planowania przestrzennego w Polsce	217
Poziomy planowania przestrzennego i związane z nimi akty planistyczne	218
Fazy przygotowania projektu planu miejscowego	222
Zawartość dokumentu planu i procedura sporządzania planu miejscowego	222
7. Planistyczny proces w powstawaniu miasta Espoo	223
Historia kształtowania się miasta Espoo	223
Planowanie przestrzenne na terytorium Espoo	226

Rozdział VII

PRACA W ŚRODOWISKU ZAMIESZKANIA	235
1. Kierunki zmian w strukturze pracy	235
Antropocentryczne i ekologiczne postrzeganie pracy	235
Sektory gospodarcze	236
Działy gospodarcze	238
Europejska Klasyfikacja Działalności (EKD)	238
2. Rynek pracy	238
Przestrzenne konsekwencje zmian w strukturze wykonywanej pracy	238
Koncepcje przyszłościowe wykonywanej pracy	240
3. Produkcja i jej przestrzenne uwarunkowania	242
Przestrzenna organizacja produkcji	242
Teoria Christallera	243
Pasmowo-węzłowy region ekonomiczny Lösch'a	244
Użyteczność teorii ekonomicznych w planowaniu przestrzennym	244
Znaczenie transportu w przestrzeni pracy	245
Przemysł w mieście	249
Tereny poprzemysłowe	252
4. Przekształcenie gospodarczego profilu miasta oraz aglomeracji Manchesteru i Bilbao	260
Kierunkowy program przekształceń miasta oraz aglomeracji Manchesteru	260
Efekty realizacyjne w mieście oraz aglomeracji Manchesteru	262
Przekształcenie gospodarczego profilu miasta oraz aglomeracji Bilbao	267
5. Usługi i ich przestrzenne uwarunkowania	271
Definicja usług	271
Usługi dla ludności	275
Usługi socjalne i komercyjne	276
Usługi w miejscu zamieszkania	278
Usługi handlu, gastronomii i rzemiosła	281
Centrum Tapioli w mieście Espoo	287
Usługi turystyki	292

Rozdział VIII

ODNOWA MIAST	295
1. Odnowa miast w świetle zrównoważonego rozwoju	295
Nowe wyzwania i problemy rozwojowe	295
Wyjaśnienie pojęcia „odnowa miasta”	296
Nowe wyzwania rozwojowe	297
Odnowa miast jako czynnik reurbanizacji	298
Innowacyjny program odnowy Barcelony	301

2. Przestrzeń dobrem ograniczonym	309
Wymóg oszczędnego gospodarowania przestrzenią	309
Idea miasta spójnego	309
Lizbona — działania na rzecz budowy miasta spójnego	310
Przekształcanie zagospodarowania Monachium w budowie miasta zwartej	318
Założenia i korzyści wynikające z kreacji miasta zwartej	325
3. Zasoby budowlane w procesie odnowy	326
4. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	329
Cechy rewitalizacji	329
Warunki dofinansowania programu rewitalizacji	335
Ocena działań rewitalizacyjnych	336
5. Modernizacja osiedli mieszkaniowych	336
Problemy modernizacji osiedli mieszkaniowych	336
Przykładowe realizacje modernizacji osiedli mieszkaniowych	340
Modernizacja osiedli mieszkaniowych w Polsce	344

Rozdział IX

PROBLEMY PLANISTYCZNE PRZEBUDOWY ŚRÓDMIEŚĆ	349
1. Śródmieście jako forma urbanistyczna	349
Geneza powstawania śródmieść	349
Geneza śródmiejskiej formy urbanistycznej	350
Centrum miasta a jego śródmieście	353
Przekształcenia śródmieść w mieście podzielonym na strefy funkcjonalne	356
Konflikty występujące na obszarze śródmieścia	360
Delimitacja obszaru śródmieścia	361
Delimitacja śródmieścia Brukseli	364
2. Planistyczne możliwości przebudowy śródmieść	368
Teoretyczne podstawy i zasady przekształcania śródmieść	368
Etapowanie procesu przebudowy śródmieścia	370
Przebudowa układu transportowego w śródmieściu	373
Przywrócenie walorów śródmiejskich Drezna	376
Hamburg — Hafen City — plan poszerzenia obszaru śródmiejskiego	383
Stuttgart — program transportowy w rozwoju miasta i śródmieścia	395
3. Zabytki urbanistyki	401
Pojęcie zabytku urbanistyki	401
Ochrona dziedzictwa kulturowego	402
4. Sanacja i modernizacja małych i średniej wielkości miast w Niemczech	413
Małe i średnie miasta jako problem urbanistyczny	413
Zabytek urbanistyki w programach modernizacji małych i średnich miast	415
Rewitalizacja zachowawcza	419
Rewitalizacja miast małych i średnich w nowych landach	422

Rozdział X

PRZESTRZENIE PUBLICZNE W MIEŚCIE	427
1. Przestrzeń publiczna w systemie infrastruktury miejskiej	427
Przestrzeń wspólnie użytkowana	427
Przestrzeń społeczna i publiczna	428
Strefa publiczna w mieście	428
2. Przestrzeń publiczna o walorach kulturowych	431
Kulturowe interakcje użytkowników w przestrzeniach publicznych	431
Warunki powstawania przestrzeni kulturowych	432
Ciągłość kulturowych przestrzeni publicznych	436
Zachowania społeczne i estetyka przestrzeni kulturowych	438

3. Przestrzenie publiczne w Paryżu i w nowych miastach pod Paryżem	444
Geneza paryskich przestrzeni publicznych	444
Przestrzenie publiczne w nowych miastach pod Paryżem	453
Przekształcenia w przestrzeniach publicznych historycznego Paryża	463
4. Zielen w systemie przestrzeni publicznych i jako tworzywo w procesie odnowy środowiska zurbanizowanego	476
Ogród jako przestrzeń publiczna	476
Tereny aktywne biologicznie	480
Rola użytkowa zieleni miejskiej	482
Walencja — Ogrody Turii	483
Międzynarodowa Wystawa Budownictwa IBA — Emscher Park w Zagłębiu Ruhry	490
5. Detal urbanistyczny w planowaniu przestrzennym	495
Wyjaśnienie pojęcia	495
Formy detalu urbanistycznego	495
Oslo — detal urbanistyczny w przestrzeniach publicznych otwartych ku wodzie	500
6. Infrastruktura techniczna w przestrzeniach publicznych	505
Ogólna charakterystyka infrastruktury technicznej	505
Organizacja przestrzenna infrastruktury technicznej	507
System infrastruktury komunikacyjnej	509
System infrastruktury sanitarnej	519
System infrastruktury energetycznej	520

Rozdział XI

ZAGADNIENIE MIESZKALNICTWA W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM

1. Wybrane problemy polityki mieszkaniowej	523
Wyzwania i tezy dla polityki mieszkaniowej	523
Cele polityki mieszkaniowej	524
Polityka mieszkaniowa Wiednia	526
Polityka mieszkaniowa w Szwecji	529
Ekonomiczne przesłanki polityki mieszkaniowej	532
Kalkulacja kosztu usługi mieszkaniowej	533
Sytuacja mieszkaniowa w Polsce	534
Standaryzacja i normalizacja	536
2. Współczesne wyzwania projektowania zespołów mieszkaniowych	537
Preferencje mieszkaniowe ludności w wysoko rozwiniętych krajach Unii Europejskiej	537
Możliwości planistycznego wpływania na układy zabudowy mieszkaniowej	539
Kierunki kształtowania form zabudowy mieszkaniowej w rozwiniętych krajach Europy	540
Trendy i kierunki rozwiązywania problemu mieszkaniowego	558

PRAKTYKA I TEORIA W PLANOWANIU PRZESTRZENNYM

WAŻNIEJSZE POZYCJE BIBLIOGRAFICZNE W JĘZYKU POLSKIM DOTYCZĄCE PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO I URBANISTYKI